

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 373.091 (043.2)

LEFTER Liudmila

**FORMAREA CADRELOR DIDACTICE DIN PERSPECTIVA
PARADIGMEI EDUCATIONALE CENTRATE PE ELEV**

533.01 – Pedagogie universitară

Autoreferatul tezei de doctor în științe pedagogice

CHIȘINĂU, 2018

**Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Științe ale Educației
al Universității de Stat din Moldova**

Conducător științific:

GUȚU Vladimir, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. SILISTRARU Nicolae, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol
2. GARȘTEA Nina, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă"

Membri ai Consiliului Științific Specializat:

1. GORAȘ-POSTICĂ Viorica, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – *președinte al C.Ș.S.*
2. ȘEVCIUC Maia, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – *secretar științific al C.Ș.S.*
3. DANDARA Otilia, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
4. ANDRIȚCHI Viorica, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar, Institutul de Științe ale Educației
5. PANICO Vasile, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol

Susținerea va avea loc la 28 iunie, 2018, ora 14:00, sala 28, bloc I, în ședința Consiliului Științific Specializat D 30 533.01 – 01 din cadrul Universității de Stat din Moldova, adresa: str. A.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009, Republica Moldova.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).
Autoreferatul a fost expediat la 28 mai 2018.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

Doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Maia Șevciuc

Conducător științific,

Doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar

Guțu Vladimir

Autor

Lefter Liudmila

© Lefter Liudmila, 2018

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei și importanța cercetării

Prioritatea valorilor umane și dezvoltarea liberă a personalității este unul dintre vectorii de politici educaționale, menționat în Codul Educației al Republicii Moldova [Codul Educației al Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.868 din 08.10.2014. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.319-324].

În ultimii ani, tot mai insistent se caută noi modalități de abordare și de dezvoltare a sistemului de învățământ ca factor important capabil să influențeze schimbarea societății, în timp ce educația incluzivă capătă tot mai multă susținere din partea mediilor academice, a cadrelor didactice, managerilor instituțiilor de învățământ, membrilor guvernelor și ai agențiilor internaționale care sprijină reformele în domeniul educației în diferite țări.

La momentul de față, pe plan internațional se observă tendința generală de dezvoltare și extindere a ideii educației centrate pe cel ce învață. Această idee este reflectată într-o serie de documente internaționale și naționale, printre care „Declarația ONU privind drepturile copilului”, „Concepția dezvoltării învățământului superior în Republica Moldova”, „Cadrul de referință al Curriculumului Național” ș.a. Concepția învățării centrate pe elev este unul din reperate de bază în conceptualizarea curriculumului național al Republicii Moldova în plan paradigmatic. Ideea-cheie a abordării propuse constă în promovarea învățării centrate pe elev.

Declarația de la Salamanca (Spania), adoptată la conferința mondială „Acces și calitate” în 1994, recomandă „...școlile trebuie să includă în procesul de învățământ toți copiii, indiferent de condițiile fizice, intelectuale, sociale, emoționale, lingvistice sau de altă natură ale acestora” (direcții de acțiune, introducere, 3), iar „...Persoanele cu cerințe educaționale speciale trebuie să aibă acces în școlile obișnuite, care trebuie să se adapteze unei pedagogii „centrate pe copil”, capabile să vină în întâmpinarea acestor cerințe [29, viii].

În legătură cu aceasta, a crescut în mod imperios cererea pentru cadre didactice capabile să țină seama în procesul de formare și de educație a tinerei generații de valoarea și unicitatea fiecărui elev, să construiască relații bazate pe respect reciproc și acceptarea personalității individuale.

Cu toate că îmbunătățirea calității formării profesionale a cadrelor didactice este unul dintre cele mai importante aspecte ale dezvoltării sistemului de învățământ, la începutul secolului al XXI-lea încă nu a fost formulată o nouă teorie, care ar asigura reforma învățământului pedagogic în scopul îmbunătățirii calității formării cadrelor didactice, iar problema formării inițiale a cadrelor didactice pentru învățarea centrată pe elev nu este studiată pe deplin, necesitând noi studii științifice, inclusiv psihopedagogice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

Baza teoretică a conceptului modern de „Educația centrată pe elev” a fost pusă de către reprezentanții diferitelor școli și curente științifice. Adepții abordării constructiviste a învățării, L.S. Vâgotski și J.S. Bruner, pun accentul pe „angajarea deplină a subiectului în sarcina de învățare”. Fondatorii teoriei umaniste a învățării A.Maslow, C.R. Rogers situează în centrul atenției omul și problematica naturii umane. Fondatorii teoriei învățării orientate spre posibilitățile elevului L.Zankov și V.Davâdov au elaborat modelul instruirii

dezvoltative, accentul fiind pus pe învățarea la nivelul maxim de complexitate.

Sunt cunoscute mai multe cercetări pe diferite aspecte ale paradigmei educației centrate pe elev, printre care evidențiem cercetările lui D.Gibbs (implicarea elevilor în luarea deciziilor), A.Hutorskoi (învățarea euristică) și ale lui E.V.Bondarevskaia (irepetabilitatea fiecărui elev).

În Republica Moldova, problema educației centrate pe elev a devenit obiect de cercetare și dezbateri în anii '90 ai secolului trecut. Această idee a fost reflectată în prima Concepție a dezvoltării învățământului în Republica Moldova (1995) și apoi și-a găsit dezvoltare în lucrările lui V.Guțu, V.Pâslaru, V.Bucun, T.Callo, O.Dandara, V.Chicu, V.Andrițchi, A.Panis, V.Goraș-Postică, M.Șevciuc, A.Solcan, I.Botgros ș.a. Totodată, unele aspecte ale formării inițiale a cadrelor didactice au fost cercetate de către N.Silistraru, V.Andrițchi, M.Borozan, V.Panico, N.Garștea, T.Repida ș.a., iar problema abordării individuale în procesul educațional a fost studiată de cercetătorii V.Guțu, O. Dandara, M.Hadîrcă, V.Chicu, L. Stupacenco.

Actualitatea acestei probleme, precum și insuficiența unei abordări teoretice în cauză, ne-au permis să formulăm **problema de cercetare**: care sunt fundamentele sociale, psihologice și pedagogice în formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva paradigmei educației centrate pe elev – factor determinant în asigurarea creșterii calității învățământului pedagogic.

Obiectul cercetării reprezintă procesul de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică și validarea experimentală a Modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev.

Pe parcursul cercetării teoretice și al formării experimentale a fost verificată **ipoteza** de cercetare conform căreia eficiența pregătirii studenților pentru educația centrată pe elev în școală este determinată de existența unui model teoretic și praxiologic de formare a studenților pentru educația centrată pe elev. Modelul este determinat de un ansamblu de condiții:

- utilizarea potențialului disciplinelor psihopedagogice privind abordarea holistică a problemelor educației centrate pe elev;
- proiectarea și implementarea în procesul de instruire a cursului academic „Educația centrată pe cel ce învață” ca bază pentru formarea cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev;
- utilizarea stagiilor de practică pedagogică pe parcursul anilor I–III de studii pentru formarea competențelor profesionale ale studenților pentru realizarea educației centrate pe elev;
- îmbinarea optimă a activității de formare a studenților în aulele universității cu activitățile lor de autodezvoltare și de autoperfecționare pentru dezvoltarea competențelor lor profesionale în baza acestei sinergii;
- includerea studenților în activitatea științifică privind problemele educației centrate pe elev pentru dezvoltarea unei atitudini pozitive și a unei motivații puternice față de profesia de pedagog.

Obiectivele cercetării:

1. Analiza multiaspectuală a problemicii educației centrate pe elev și a formării

cadrelor didactice din această perspectivă.

2. Fundamentarea conceptuală a formării inițiale a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev.
3. Identificarea condițiilor psihopedagogice de formare a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev.
4. Elaborarea modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev.
5. Validarea experimentală a modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice prin aplicarea cursului "Educația centrată pe cel ce învață".

Metodologia cercetării:

În procesul de rezolvare a sarcinilor propuse au fost utilizate următoarele *metode de cercetare*: la nivel teoretic: analiza literaturii metodice, filosofice, psihologice și pedagogice în domeniul problemei cercetate; generalizarea, analogia, sinteza materialului empiric, interpretarea, modelarea; la nivel experimental: observația, sondajul, testarea; conversația, interviul, metoda evaluărilor de către experți, experimentul. Prelucrarea rezultatelor cercetării a fost efectuată cu ajutorul metodelor statistice cu utilizarea de programe pentru calculator.

Baza epistemologică a cercetării o constituie principalele teorii din domeniul filozofiei, pedagogiei, antropologiei și axiologiei despre om ca valoare, esența activității sale sociale, despre paradigma umanistă a educației ca fenomen sociocultural (N.A. Berdiaev, V.S. Bibler, L.S. Vâgotski, M.S. Kagan, P.F. Kapterev); teoriile psihopedagogice de dezvoltare a individului (J.Piaget, L.S. Vâgotski, A.N. Leontiev, A.V. Petrovski); lucrările științifice ale reprezentanților pedagogiei umaniste și psihologice (A.Maslow, C.Rogers, T.Burns, J.Korczak, C.Freinet); teoria învățării centrate pe elev (C.Rogers, A.Maslow, V.Davădov); cercetările legate de pregătirea studenților pentru activitatea pedagogică (M.Cojocar-Borozan, O.Dandara); teoria formării abilităților pedagogice în instituțiile de învățământ superior (S.Cistea, V.C. Blândul); lucrările despre autoeducație, autodeterminare, autodezvoltare, autorealizare (V.Bucun, A.Bolboceanu); teoria curriculumului universitar (V.Guțu, V.Pâslaru, O.Dandara ș.a.).

Noutatea științifică și originalitatea cercetării:

1. Au fost prezentate și argumentate particularitățile procesului de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev. S-a constatat că acest proces este mai eficient atunci când este orientat în această direcție în toți anii de studii la universitate. Algoritmul de lucru presupune un obiectiv-țintă: introducerea cursului academic "Educația centrată pe cel ce învață" ca bază, dar și integrarea conceptului educației centrate pe elev în structura cursurilor de bază și a cursurilor de specialitate, la disciplinele psihopedagogice și disciplinele de profil, organizarea stagiilor de practică pedagogică, elementul obligatoriu al căreia este diagnosticarea și activitatea individuală cu elevii.
2. Au fost fundamentate reperatele teoretice și condițiile psihopedagogice specifice necesare construirii unui model de formare profesională a cadrelor didactice, prin care se asigură eficacitatea instruirii studenților din instituțiile cu profil pedagogic pentru învățarea centrată pe elev:
  - s-a demonstrat faptul că eficiența cursului elaborat și implementat „Educația centrată pe cel ce învață” crește substanțial în urma interacțiunii tuturor

componentelor sistemului didactic (stabilirea finalităților, selectarea conținuturilor, strategiilor didactice), bazate pe legitățile și principiile de instruire, în funcție de rezultatele evaluării gradului de formare inițială a viitoarelor cadre didactice din perspectiva educației centrate pe elev;

- s-a constatat că tehnologia de organizare a activității studenților în sala de clasă cu elevii implică următoarele etape: diagnostică, prognostică, tehnologică, reflexivă; ajută la crearea unei situații de succes, la consolidarea motivației predării-învățării, la îmbunătățirea calității instruirii elevilor, la creșterea productivității muncii orientate spre personalitatea elevului, obținută prin activizarea în cadrul lecției a unor grupuri mici de elevi, stimularea participării la discutarea și rezolvarea diverselor probleme, acordarea dreptului de a-și alege sarcinile de lucru, sprijinului pedagogic; dezvoltarea calităților personale și profesionale semnificative și ale abilităților practice.

Problema științifică soluționată în cercetare rezidă în valorificarea fundamentelor sociale, psihologice și pedagogice în formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva paradigmei educației centrate pe elev – factor determinant în asigurarea creșterii calității învățământului pedagogic.

Importanța practică a lucrării constă în faptul că modelul psihopedagogic propus, la baza căruia se află cursul academic „Educația centrată pe cel ce învață”, asigură eficiența procesului de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev. Modelul a fost aplicat în cadrul Universității de Stat din Moldova și poate fi recomandat pentru formarea inițială a cadrelor didactice la toate facultățile cu profil pedagogic. Cursul academic „Educația centrată pe cel ce învață” poate fi adaptat pentru formarea continuă a cadrelor didactice.

Semnificația teoretică a cercetării constă în:

- *dezvoltarea teoriei pedagogice* prin fundamentarea conceptului de ”paradigmă a educației centrate pe elev”, analiza și fundamentarea principiilor educației centrate pe elev;
- *dezvoltarea teoriei pedagogice de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev* prin: identificarea și valorificarea premizelor psihopedagogice în formarea inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev, fundamentarea modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev; fundamentarea demersului proiectiv cu referire la implementarea cursului academic ”*Educația centrată pe cel ce învață*”;
- *modelarea teoretică și experimentală a formării inițiale a cadrelor didactice* din perspectivă psihopedagogică în contextul educației centrate pe elev prin: corelarea designului și a programului experimentului pedagogic privind formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev și evaluarea nivelului de pregătire a studenților pentru realizarea educației prin prisma acestei abordări.

Tezele înaintate pentru susținere:

1. Învățarea centrată pe elev reprezintă un concept și o modalitate specifică de construcție curriculară și de învățare în care se ține cont de: a) particularitățile de dezvoltare a elevilor, b) capacitățile personale și particularitățile profesorului care modelează situația de învățare și de c) percepția adecvată de către elev a specificului disciplinei

predate.

2. Învățarea centrată pe elev este, în esență, o situație unică de interrelaționare a subiecților săi: datorită acestei particularități, proiectarea pedagogică se realizează ca o activitate de concepere și implementare a unui algoritm general, bazat pe caracteristicile specifice situației de învățare, legitățile teleologice și principiile specifice actului de învățare.
3. Esența, conținutul, specificul unui sistem integrat, care să asigure formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva învățării centrate pe elev, se bazează pe:
  - corelarea disciplinelor psihopedagogice și a disciplinelor de profil și valorificarea maximă a potențialului lor formativ;
  - evaluarea psihopedagogică a gradului de formare inițială a cadrelor didactice orientate spre educația centrată pe elev;
  - îmbinarea optimă a activității din cadrul universităților cu activitatea studenților de autocunoaștere, autoperfecționare, autodezvoltare, autoactualizare;
  - organizarea activității de cercetare științifică a studenților cu privire la problemele educației centrate pe elev.
4. Conceptul și conținutul cursului academic „Educația centrată pe cel ce învață”, bazat pe interacțiunea tuturor componentelor sistemului didactic (definirea finalităților, selectarea conținutului, metodelor, mijloacelor, formelor), pe legitățile și principiile de predare-învățare-evaluare, asigură formarea inițială de calitate a cadrelor didactice.
5. Metodologia de organizare a lecțiilor de către studenți în sala de clasă, elaborată și testată în procesul stagiilor de practică pedagogică se înscrie în logica și etapele procesului educațional centrat pe elev: diagnostică, prognostică, tehnologică, reflexivă.
6. Învățarea centrată pe elev este caracterizată prin specificul de „diseecție” a materialului didactic, reieșind din particularitățile curriculumului aplicat, de competențele de predare ale profesorului și particularitățile de interiorizare a materialului de către elev. Cadrul complex de „diseecție”, adică de referință, ia în considerare caracteristicile specifice ale situației concrete de învățare.

Implementarea rezultatelor cercetării s-a realizat prin aplicarea curriculumului „Educație centrată pe cel ce învață”, manualului și a ghidului metodologic respectiv în procesul de formare inițială a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior cu profil pedagogic; prin redimensionarea altor discipline psihopedagogice din perspectiva educației centrate pe elev; prin introducerea subiectelor privind educația centrată pe elev în Programele de formare continuă a cadrelor didactice precum și prin publicațiile științifice și metodologice ale autorului.

Aprobarea rezultatelor: tezele fundamentale ale cercetării, rezultatele și concluziile formulate sunt reflectate în articole științifice, comunicări susținute în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale, curricula academică „Educația centrată pe cel ce învață”, seminarul științific de profil din cadrul Universității de Stat din Moldova.

Publicații la temă: La tema tezei au fost publicate 4 articole științifice în reviste de categoria C, B și 4 articole în materialele conferințelor internaționale și cu participare internațională.

Volumul și structura tezei. Cercetarea constă din introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (250 de surse), 142 pagini text de bază, 6 anexe. În

text sunt inserate 20 de tabele și 13 figuri. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 8 articole științifice publicate în reviste științifice sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale și cu participare internațională.

Cuvintele-cheie: paradigma educațională, educația centrată pe elev, formarea cadrelor didactice, tehnologii pedagogice, personalitatea elevului, stagiile de practică, calitatea educației, autoeducație, autoformare, autoapreciere, curriculum universitar.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt prezentate premisele care demonstrează actualitatea și importanța problemei abordate. Sunt stabilite scopul și obiectivele cercetării, fiind specificate noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute, semnificația teoretică și valoarea practică a cercetării, dar și aprobarea publică a rezultatelor parțiale și finale.

În **Capitolul 1 „Starea actuală a formării inițiale a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev”** se analizează evoluția paradigmei educației centrate pe elev, accentul fiind pus pe paradigma umanistă (A.Maslov, C.R. Rogers, S.Cohen și alții) și pe paradigma constructivistă (L.Vâgotski, S.Bruner, W.Doise).

Bazele teoretice ale educației orientate spre personalitate au fost fundamentate în plan pedagogic și psihologic în lucrările lui J.Piaget, C.R.Rogers, A.Maslow, L.S.Vâgotski, A.N.Leontiev, V.Davâdov, L.Zankov. Conform acestor abordări, persoana însăși, formându-se în procesul de activitate și de comunicare cu alte persoane, determină natura activității și a comunicării. S.L.Rubinștein a subliniat faptul că în profilul psihic al personalității pot fi evidențiate diverse zone sau trăsături, care caracterizează diferite laturi ale personalității; dar, cu toată diversitatea aceasta de trăsături și contradicții, trăsăturile de bază interacționează în timpul activităților concrete, se interpătrund, generând unitatea personalității.

Capacitatea de a învăța este înăscută, copiii sunt curioși și dornici de a învăța, dar această capacitate este uneori subminată, iar altele chiar distruse. Școala prietenoasă copilului încurajează și sprijină capacitatea de creștere a copilului ca persoană care învață, prin oferirea unei culturi, comportamente de predare și conținuturi curriculare centrate pe învățare și pe cel care învață [18, p.323].

În aceeași abordare, menționăm stipulările Declarației de la Salamanca: "... diferențele umane sunt un lucru firesc și învățarea mai degrabă trebuie adaptată în mod corespunzător la nevoile copilului, decât să adaptăm copilul la un tempou prestabilit al procesului de învățământ. Pedagogia centrată pe copil este benefică pentru toți elevii și, în consecință, pentru toată societatea. Mai mult ca atât, școala centrată pe copil este o bază de instruire pentru o societate orientată spre oameni care respectă atât diferențele, cât și demnitatea ființelor umane [29, p.7].

Analiza diferitor abordări, dar și cercetările din ultimul timp ne-au permis să formulăm unele caracteristici ale educației centrate pe elev:

1. Educația centrată pe elev este acea formă și modalitate de învățare care scoate în prim-plan identitatea copilului, valoarea sa intrinsecă, subiectivitatea procesului de învățare. Educația, în acest sens, este orientată spre formarea unui astfel de individ, care, în consecință, va însuma un set de funcții sociale specifice și nu va fi doar un „imitator” al anumitor modele de comportament impuse școlii de societate.

2. Educația centrată pe elev nu este o simplă contabilizare a caracteristicilor subiectului supus procesului de învățare, dar mai degrabă o metodologie de valorificare a funcțiilor fizice și psihice ale personalității, și apelare la experiența sa subiectivă.
3. Esența educației centrate pe elev sub aspect tehnologic este revelată prin crearea condițiilor de activare a funcțiilor personalității în baza experienței personale a subiectului participant la procesul de învățare. Aceasta scoate în evidență unicitatea experienței acumulate de personalitate și natura ei activă. Aceasta, însă, nu înseamnă nicidecum că procesul de învățare trebuie ajustat la nivelul de dezvoltare al subiectului implicat în acest proces, ci dimpotrivă, presupune doar activități educaționale racordate la ”natura” elevului și relevante personalității sale.
4. În calitate de criterii pentru organizarea și monitorizarea eficientă a educației centrate pe elev pot servi parametrii de dezvoltare a personalității.

Orice proces de învățare, indiferent de natura lui, se desfășoară în baza unui sistem de principii, acestea reprezentând idei, norme și reguli, având rolul de a orienta și regla activitatea instructiv-educativă, caracterul relației profesor-elev, și specificul activității profesorului și elevului.

În această ordine de idei, în capitolul dat se analizează diferite abordări ale principiilor, evindețiind principiile de bază ale învățământului, metaprincipii-fundamente pentru dezvoltarea științelor educației, principii pedagogice generale ale educației centrate pe elev, principii generale și specifice de organizare a mediului de învățare și a activității cotidiene a copiilor într-o școală orientată pe personalitatea elevului, principii ale învățării centrate pe elev și propunând un set de principii relevante cercetării date.

În contextul principiilor studiate, se analizează premisele psihopedagogice de formare inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev.

Formarea cadrelor didactice este privită ca un proces obiectiv, la baza căruia se află anumite legități, iar principalele caracteristici ale pregătirii psihopedagogice a cadrului didactic modern se deduc din tendințele dezvoltării educației centrate pe elev pe plan național și internațional:

- orientarea umanistă, recunoașterea priorității individului;
- formarea unei personalități integre în procesul de învățare;
- transferarea profesorului pe poziția subiectului în procesul educațional;
- revizuirea strategiilor didactice de formare profesională inițială;
- elaborarea de noi tehnologii de formare profesională a studenților din cadrul universitar, care să reflecte nivelul atins de științele moderne fundamentale și aplicative, diferențierea și individualizarea, experiența pedagogică avansată ș.a.

În **Capitolul 2 „Fundamente ale formării inițiale a cadrelor didactice din perspectiva paradigmei educației centrate pe elev”** se identifică reperele conceptuale (de ordin social, culturologic, psihologic și general pedagogic) și se fundamentează Modelul psihopedagogic privind formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev.

Esența reperelor stabilite, separat și în interacțiune este argumentată în Tabelul 1.

Tabelul 1. Conținutul și caracteristicile reperelor privind asigurarea formării cadrelor didactice din perspectiva învățării centrate pe elev

Tipul	Conținut și caracteristici	Direcții de acțiune pentru asigurarea formării studenților pentru învățarea centrată pe elev (ÎCE)
1. Repere sociale	<p>Dependența ÎCE de situația și relațiile economice și sociale.</p> <p>Apariția „familiilor dezavantajate sau în situații de risc” și situația copiilor în aceste familii, migrația părinților și a copiilor, înrăutățirea sănătății copiilor, finanțarea ineficientă a învățământului; statutul scăzut al profesorului în societate; salarii mici ș.a.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea și corelarea actelor normative și legislative care vor lua în considerare factorii de risc și vor determina direcțiile de dezvoltare a învățământului luând în calcul abordarea ÎCE.
2. Repere culturologice	<p>Asigurarea pedagogică pentru o abordare a învățământului din perspectiva ÎCE presupune acceptarea învățământului ca un domeniu al culturii; tendința spre valorile general-umane și naționale, prioritatea valorilor personale; relațiile personale între elev și profesor trebuie să se construiască pe principiul respectării demnității și responsabilității umane.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Construirea curricula școlară și academică pe baza unui sistem de valori bine stabilit; • Organizarea instruirii pe baza tradițiilor și a practicilor culturale; • Interacțiunea dintre culturi și atitudini.
3. Repere psihologice	<p>Capacitatea profesorului de autoapreciere și autodezvoltare, autoreglarea din punct de vedere moral a comportamentului.</p> <p>Dezvoltarea personală și profesională a „Eului profesorului” depinde direct de formarea subiectivității individului.</p> <p>Subiectivitatea, ca semn al statutului pozitiv al persoanei, are capacitatea de a se mișca și, prin urmare, de a se dezvolta și a se forma. Fiecare ”Eu”, reprezentând și particularul, și universalul, este un subiect colectiv.</p> <p>Subiectul activității se formează și se creează în procesul activității.</p> <p>Organizarea direcției concrete de activitate poate fi determinată și formată de el însuși.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea unor programe de dezvoltare personala. • Elaborarea de programe educaționale (curricula), în conformitate cu particularitățile psihologice ale studenților. • Crearea contextelor de motivare a studenților pentru însușirea elementele de bază ale educației centrate pe elev.

	<p>Formarea și dezvoltarea profesională a ”Eului profesorului” reprezintă problema formării subiectivității.</p> <p>Analiza fenomenului de subiectivitate a personalității studentului este posibilă prin utilizarea categoriei de ”poziție a personalității”, care poate fi reprezentată ca un sistem de relații interne, elemente psihice, ce permit individului, într-un anumit mod (logic și armonios), să realizeze interacțiunea dintre mediul extern și intrapersonal. Poziția subiectivă reflectă și dezvoltă individualitatea, calitatea de autor, atribuie activității un caracter unic, personal. Poziția subiectivă a personalității studentului reprezintă un sistem integru și complex, structura căruia poate fi ilustrată prin blocul motivațional-valoric, deoarece el nu reflectă doar ierarhia motivelor, a semnificațiilor și valorilor personale, dar stabilește, de asemenea, atitudinea studentului față de diferite forme de activitate cotidiană la cele mai înalte ”etaje” ale subiectivității. Această poziție este prezentată ca ”Eul viitorului profesionist”.</p>	
<p>4. Repere general pedagogice</p>	<p>Argumentarea fundamentelor teoretice ale proiectării și realizării învățării centrate pe elev. În studiul nostru, un astfel de fundament îl constituie abordarea sistemică- sinergetică.</p> <p>Sistemul educațional, al cărui scop este să pregătească studenții pentru realizarea sarcinilor ÎCE, reprezintă un proces pedagogic, componentele structurale ale cărui sunt participanții la proces (profesorul și elevul), precum și conținutul, metodele, formele de organizare, instrumentele ș.a. în urma interacțiunii cărora apar metode și forme de organizare a sistemului.</p> <p>Pregătirea studenților în instituțiile cu profil pedagogic pentru o învățare</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea concepției de învățare centrată pe elev. • Argumentarea modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva ÎCE. • Argumentarea și elaborarea instrumentelor didactice pentru formarea inițială a cadrelor didactice pentru ÎCE. • Formarea și elaborarea

	<p>centrată pe elev în școală reprezintă un sistem complex, care se caracterizează printr-o deschidere și instabilitate, structuri neliniare. În acest sistem funcționează legitatea: oricare dintre elementele sistemului poate, la rândul său, să producă alte sisteme, și, în conformitate cu schimbările care au loc, să reconstruiască întregul sistem (se pot schimba obiectivele, conținutul și metodele de organizare a sistemului însuși). Sistemul se află într-un proces continuu de autodezvoltare, în centrul căruia este studentul care posedă valorile culturii pedagogice, în conformitate cu calitățile sale subiective – capacitatea de autoorganizare, autoeducație, autodezvoltare și autorealizare în activitățile sale profesionale. Un astfel de sistem de formare a specialiștilor este deschis pentru orice tip de contact: personal, profesional, social.</p> <p>Argumentarea și elaborarea planurilor de studii, curricula, manualelor, materialelor didactice.</p> <p>Elaborarea tehnologiilor active/interactive.</p> <p>Deținerea competențelor de organizare a procesului de instruire din perspectiva ÎCE.</p> <p>Organizarea stagiilor de practică pedagogică ș.a.</p>	<p>cursului ”Educația centrată pe cel ce învață”, implementarea și verificarea experimentală a eficienței cursului dat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea recomandărilor cu privire la punerea în aplicare a modelului de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva ÎCE.
--	---	---

Pornind de la definirea modelului ca o reflectare a organizării interne a sistemului de învățământ, și luând drept bază principiile abordării sinergetice, pe baza cărora am formulat o serie de legități, precum și relațiile dintre repererele sociale, culturologice, psihologice și general pedagogice, am elaborat un model flexibil de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva învățării centrate pe elev.

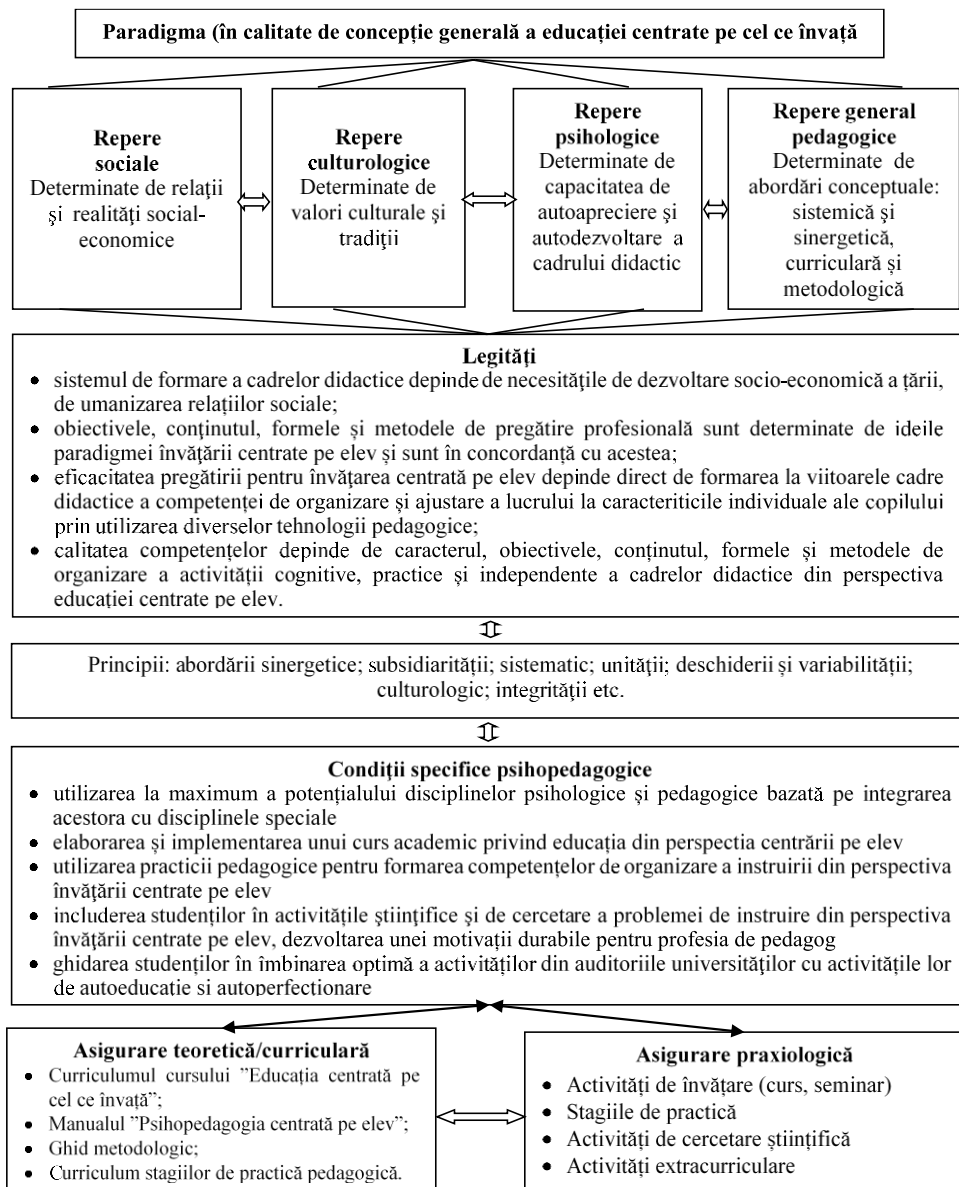

Fig. 1. Modelul psihopedagogic de formare a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev

În modelul psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva învățării centrate pe elev elaborat de noi, eficiența procesului pe care l-am organizat depinde

de armonizarea reperelor teoretice și condițiilor specifice într-un sistem care influențează desfășurarea procesului de instruire și determină rezultatele acestuia.

Modelul dat conține condițiile generale ale sistemului, care determină direcțiile de bază în formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva învățării centrate pe elev, precum și condițiile psihologice și pedagogice particulare, care determină conceperea strategiei de proiectare și de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva învățării centrate pe elev.

Modelul dat reflectă nu numai relația dintre diferiți factori și condiții, dar și obiectivele modelării, produsele curriculare, mediul de învățare ș.a.

Modelul realizează funcția cognitivă și cea de formare, întrucât reprezintă nu doar un instrument de cunoaștere, dar și un prototip al noilor stări ale obiectului simulat (instrument de formare) [23, p.10-15].

În **Capitolul 3 „Demersul experimental de formare inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev”** se prezintă designul și programul experimentului pedagogic privind formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva *Educației centrate pe elev*.

Specificul experimentului pedagogic din cadrul cercetării este dictat de complexitatea și pluriactivitatea modelului psihopedagogic pentru pregătirea inițială a cadrelor didactice pentru realizarea învățării centrate pe elev în școală. La elaborarea acestui model s-a ținut cont de rolul și influența diferitelor condiții în pregătirea studenților pentru învățarea centrată pe elev.

Condiția de bază pentru organizarea procesului dat o constituie componenta metodologică, didactică, curriculară, ca reflectare și consecință a impactului factorilor sociali, culturali, psihologici și pedagogici.

Experimentul pedagogic s-a realizat în cadrul USM, în calitate de instituție-pilot.

La prima etapă a experimentului pedagogic (anul 2010-2011), studenții ultimului an la specialitățile ”Psihopedagogie” și ”Educație civică” ale Facultății de Psihologie și Științe ale Educației au fost supuși unui test.

Obiectivele acestei etape au fost:

- determinarea nivelului de pregătire a studenților care nu au studiat cursul ”Educație centrată pe cel ce învață” pentru învățarea centrată pe elev în școală;
- stabilirea atitudinii studenților față de conceptul ”învățare centrată pe elev”;
- verificarea validității metodelor și a instrumentelor pentru identificarea nivelului de pregătire a studenților pentru învățarea centrată pe elev în școală.

La etapa a doua (anii 2012-2014) s-a implementat cursul ”Educația centrată pe cel ce învață” la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației a USM.

Acest curs, într-o versiunea adaptată, a fost implementat și în alte universități și colegii, dar monitorizarea procesului dat nu a făcut parte din obiectivele noastre de cercetare.

Cursul ”Educația centrată pe cel ce învață” a fost predat de către profesorii Departamentului Științe ale Educației: M.Botezatu, V.Chicu, L.Darii, la specialitățile ”Psihopedagogie”, ”Educație civică”, ”Formarea de profesori”, în conformitate cu planul de învățământ.

E important să precizăm că testarea experimentală a cursului a decurs în condiții naturale.

Obiectivele acestei etape au fost:

- formarea la studenți a interesului și motivației pentru învățarea centrată pe elev;
- formarea competențelor de bază pentru învățarea centrată pe elev;
- dezvoltarea creativității și independenței pentru implementarea învățării centrate pe elev;
- aplicarea de către studenți a competențelor formate în practică, în cadrul stagiilor pedagogice, urmărind sarcinile:
  - dezvoltarea competenței de planificare a lecțiilor în contextul învățării centrate pe elev;
  - organizarea și desfășurarea lecțiilor din perspectiva educației centrate pe elev;
  - dezvoltarea capacității de diagnosticare pentru a studia personalitatea copilului;
  - dezvoltarea competenței de autoanaliză și de realizare a conexiunilor inverse.

La etapa a treia a experimentului pedagogic (anul 2014-2015), studenții au fost supuși testării ca urmare a studierii cursului "Educația centrată pe cel ce învață".

S-au folosit aceiași indicatori și instrumente de evaluare ca la prima etapă a experimentului.

Obiectivele acestei etape au fost:

- determinarea nivelului de pregătire a studenților din grupul experimental pentru activitatea pedagogică din perspective învățării centrate pe elev;
- comparea rezultatelor obținute în grupul experimental cu cele din grupul de control;
- deducerea legăturilor de implementare a cursului.

Nivelul de pregătire al studenților pentru învățarea centrată pe elev a fost identificat cu ajutorul următoarelor criterii:

1. Interesul față de problema învățării centrate pe elev (participarea la studii de cercetare științifică, scrierea lucrărilor de creație).
2. Cunoștințe teoretice cu privire la problema educației orientate spre personalitate.
3. Capacitatea de a analiza și evidenția mijloacele, formele și metodele specifice de organizare a lecției în cheia abordării învățării centrate pe elev.
4. Manifestarea independenței și creativității în procesul de pregătire și derulare a lecțiilor cu utilizarea tehnologiilor specifice învățării centrate pe elev.
5. Oglindirea în planul-consult a poziției individuale a studentului, modalității personale de a soluționa sarcinile lecției în cheia învățării centrate pe elev.
6. Capacitatea de a vedea și analiza dificultățile întâmpinate în studierea personalității elevului și organizării lucrului individual cu el.
7. Calitatea activității individuale cu unii elevi din clasă.
8. Interesul copiilor față de disciplina studiată în clasă.
9. Climatul psihologic în clasă (reducerea anxietății școlare și personale, manifestarea de empatie și susținere reciprocă, atitudinea binevoitoare a elevilor unul față de altul în timpul orelor).
10. Atitudinea viitorilor profesori față de autoinstruire (lecturarea literaturii psihopedagogice, orientarea în tendințele contemporane de dezvoltare a sistemului educațional și a tehnologiilor educaționale).

Tabelul 2. Rezultatele comparative privind pregătirea studenților pentru ÎCE în școală

	Criteriile	Aprecierea expertului		Autoaprecierea	
		Anul III, promoția 2010/2011	Anul III, promoția 2014/2015)	Anul III, promoția 2010/2011	Anul III, promoția 2014/2015)
1.	Interesul față de problema ÎCE (participarea la activități de cercetare științifică, scrierea lucrărilor științifice).	Înalt 19% Mediu 39% Scăzut 42%	Înalt 64% Mediu 31% Scăzut 5%	Înalt 28% Mediu 45% Scăzut 27%	Înalt 72% Mediu 26% Scăzut 2%
2.	Nivelul cunoștințelor teoretice privind ÎCE.	Înalt 15% Mediu 33% Scăzut 52%	Înalt 44% Mediu 50% Scăzut 6%	Înalt 26% Mediu 44% Scăzut 30%	Înalt 65% Mediu 35% Scăzut 0%
3.	Capacitatea de a analiza și evidenția mijloacele, formele și metodele concrete de organizare a lecției din perspectiva ÎCE.	Înalt 18% Mediu 34% Scăzut 48%	Înalt 48% Mediu 42% Scăzut 10%	Înalt 22% Mediu 44% Scăzut 34%	Înalt 53% Mediu 41% Scăzut 6%
4.	Demonstrarea de către studenți a independenței și creativității în procesul de pregătire și desfășurare a lecțiilor cu utilizarea tehnologiilor ÎCE.	Înalt 15% Mediu 29% Scăzut 56%	Înalt 42% Mediu 46% Scăzut 14%	Înalt 21% Mediu 32% Scăzut 47%	Înalt 39% Mediu 45% Scăzut 16%
5.	Oglindirea în planul-conspect a poziției individuale a studentului în rezolvarea sarcinilor lecției din perspectiva ÎCE.	Înalt 5% Mediu 23% Scăzut 72%	Înalt 33% Mediu 43% Scăzut 24%	Înalt 12% Mediu 37% Scăzut 51%	Înalt 38% Mediu 49% Scăzut 13%

6.	Capacitatea de a depista și a analiza dificultățile apărute în tim-pul studierii personalității elevu-lui și a lucrului individual cu el.	Înalt 7% Mediu 27% Scăzut 66%	Înalt 39% Mediu 42% Scăzut 19%	Înalt 13% Mediu 30% Scăzut 57%	Înalt 42% Mediu 48% Scăzut 10%
7.	Calitatea activității corecționale individuale cu unii elevi din clasă.	Înalt 3% Mediu 25% Scăzut 72%	Înalt 32% Mediu 53% Scăzut 5%	Înalt 9% Mediu 33% Scăzut 58%	Înalt 35% Mediu 55% Scăzut 0%
8.	Interesul copiilor față de disciplina studiată în clasă.	Înalt 20% Mediu 34% Scăzut 46%	Înalt 53% Mediu 30% Scăzut 17%	Înalt 25% Mediu 32% Scăzut 43%	Înalt 57% Mediu 39% Scăzut 4%
9.	Climatului psihologic în clasa respectivă (scăderea anxietății școlare și personale, manifestarea de empatie, susținere reciprocă și bunăvoință a elevilor unul față de altul în timpul lecțiilor).	Înalt 23% Mediu 37% Scăzut 40%	Înalt 41% Mediu 48% Scăzut 11%	Înalt 28% Mediu 39% Scăzut 33%	Înalt 60% Mediu 35% Scăzut 5%
10.	Interesul viitorilor profesori pentru autoinstruire (citirea literaturii psihopedagogice, orientarea în tendințele moderne de dezvoltare a sistemului și a tehnologiilor educaționale.	Înalt 32% Mediu 41% Scăzut 27%	Înalt 55% Mediu 45% Scăzut 0%	Înalt 35% Mediu 44% Scăzut 21%	Înalt 64% Mediu 44% Scăzut 0%

Analiza comparativă a rezultatelor prezentate în tabel ne permite să determinăm diferențele pozitive determinate de studierea cursului ”Educație centrată pe cel ce învață” și efectuarea practicii pedagogice, precum și punctele tari și punctele slabe în pregătirea

studenților pentru predarea în școală din perspectiva învățării centrate pe elev.

Se constata că studenții care au studiat cursul ”Educație centrată pe cel ce învață” și au efectuat practici pedagogice sunt mult mai bine pregătiți pentru învățarea centrată pe elev în școală.

Tabelul 3. Rezultatele comparative cu privire la pregătirea studenților pentru învățarea centrată pe elev în școală cu referire la ”Nivelul cunoștințelor teoretice cu privire la problema ÎCE”

	Aprecierea expertului			Autoaprecierea		
	<i>Nivel înalt</i>	<i>Nivel mediu</i>	<i>Nivel scăzut</i>	<i>Nivel înalt</i>	<i>Nivel mediu</i>	<i>Nivel scăzut</i>
Etpa I a experimentului	15%	33%	52%	26%	44%	30%
Etapa III a experimentului	44%	50%	6%	65%	35%	0%
t	3,42		7,5	4,34		4,72
p	0,01		0,000	0,001		0,001

În comparație cu prima etapă, s-a înregistrat o diferență de 30 puncte procentuale în proporția studenților care în aprecierea dată de experți au un nivel înalt al capacității de a analiza și evidenția mijloacele, formele și metodele concrete de organizare a lecției din perspectiva învățării centrate pe elev.

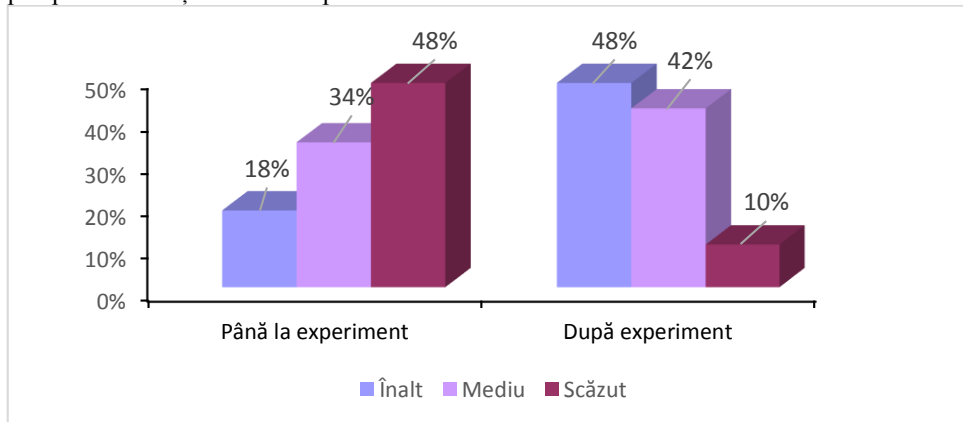

Fig.2. Aprecierea experților privind capacitatea de analiza și de evidențiere a mijloacelor, formelor și metodelor concrete de organizare a lecției din perspectiva ÎCE

Un alt indicator important ce vizează pregătirea studenților pentru educația centrată pe elev se referă la demonstrarea încrederii în sine și a creativității în procesul de pregătire a lecțiilor din perspectiva învățării centrate pe elev.

Acest indicator a fost măsurat în două situații. În primul rând, în cadrul seminarelor, prin modelarea unor lecții ca la școală. În al doilea rând, în perioada finală a practicii pedagogice. Evaluarea acestui indicator a fost cu mult mai strictă din partea experților, decât

din partea studenților. Analiza comparativă a rezultatelor obținute a arătat o diferență pentru nivelul înalt de apreciere, în opinia experților este de 27 puncte procentuale, iar după părerea studenților este de 18 puncte procentuale. Lucru firesc, considerăm noi. Cu toate că rezultatele din a treia etapă sunt mai bune, atât experții, cât și studenții au remarcat că perioada de timp și numărul de ore rezervate în primul ciclu pentru studierea disciplinelor de profil psihopedagogic nu este suficient pentru formarea abilității de a lucra independent, determinarea unui nivel ridicat de creativitate, sau dezvoltarea competenței de instruire din perspectiva învățării centrate pe elev.

Tabelul 4. Rezultatele comparative cu privire la ”Demonstrarea de către studenți a independenței și creativității în procesul de pregătire și desfășurare a lecțiilor cu utilizarea tehnologiilor ÎCE”

	Aprecierea expertului			Autoaprecierea		
	Nivel înalt	Nivel mediu	Nivel scăzut	Nivel înalt	Nivel mediu	Nivel scăzut
Etpa I a experimentului	15%	29%	56%	21%	32%	47%
Etpa III a experimentului	42%	46%	14%	39%	45%	16%
t	3,19		5,00	2,04		3,6
p	0,01		0,001	0,05		0,001

Experimentul ne-a demonstrat că nivelul de pregătire a studenților pentru realizarea sarcinilor educației centrate pe elev este mai înalt în cazul studenților care au studiat cursul ”Educația centrată pe cel ce învață” și au avut stagii de practică pedagogică din perspectiva învățării centrate pe elev.

Modelul de pregătire a studenților pentru educația centrată pe elev, elaborat de noi și implementat prin introducerea cursului „Educația centrată pe cel ce învață” și organizarea stagiilor de practică pedagogică, a contribuit la obținerea unor rezultate pozitive, în formarea competențelor studenților pentru educația centrată pe elev în școală.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

- Analiza diferitor paradigme educaționale ne-a permis să deducem următoarele:
  - În Științele educației există două metaparadigme educaționale: *cognitivă* și *formativă* (de personalitate). În cadrul primei metaparadigme învățământul este interpretat prin analogie cu procesul de cunoaștere, accentuând latura conținutală în calitate de finalitate a actului de învățare; pe când, în cadrul metaparadigmei formative accentul se pune pe valorificarea potențialului fiecărui elev în parte, a intereselor și experiențelor acestora. Totodată, în cadrul acestei metaparadigme există mai multe abordări ale educației centrate pe elev: abordarea umanistă, abordarea constructivistă, abordarea formativă, abordarea euristică etc. Reieșind din conceptul postmodernismului în educație, noi în cercetarea, ne axăm pe interconexiunea acestor abordări, fără a prioritiza una sau altă abordare.
  - Valorificarea paradigmei *Educației centrate pe elev* nu diminuează dimensiunea

sociocentrică a educației, ci invers, încearcă să se sincronizeze cu aceasta. Cu alte cuvinte, sincronizarea psihocentrismului și sociocentrismului în educație poate fi privită ca una din cele mai actuale tendințe pe plan internațional.

- *Educația centrată pe elev* reprezintă o paradigmă educațională, care se axează pe conceptele fundamentale filosofice, sociale, psihologice și pedagogice despre om și procesele de dezvoltare individuală în raport cu potențialul propriu și particularitățile psihice și de vârstă.
2. *Învățarea centrată pe elev* presupune autocontrolul, autoorganizarea și participarea activă a elevilor în actul de învățare și, prin urmare, presupune o nouă proiectare și realizare a întregului proces educațional, în care ambele părți – profesori și elevi – își conștientizează obligațiile și modalitățile de atingere a finalităților – dezvoltarea individuală a elevului.

Aceasta implică și o nouă abordare a formării inițiale a cadrelor didactice pentru realizarea educației centrate pe elev, axată pe un ansamblu de legități, principii și condiții psihopedagogice [24].

3. Reieșind din obiectivele inițiale ale cercetării, conchidem, în primul rând, că una din modalitățile de reactualizare a sistemului de învățământ este organizarea procesului educațional în baza principiilor concepției educației centrate pe elev, prin care se subînțelege procesul ce va ține cont de particularitățile individuale ale elevului și ale mediului care condiționează aceste particularități, un învățământ care își pune drept scop dezvoltarea efectivă a trăsăturilor individuale ale personalității spre propriul ei beneficiu și spre beneficiul societății în care ea urmează să trăiască. Educația orientată spre personalitate, în conformitate cu obiectivele propuse, utilizează metode individuale adecvate și modalități de influențare a acestei personalități. Educația orientată spre personalitate este, la momentul de față, cel mai indicat concept de organizare a instruirii solicitat de societatea posttotalitară și spațiul cultural.

În al doilea rând, ca urmare a testării pe care am efectuat-o la prima etapă a experimentului, am dedus că absolvenții instituțiilor de învățământ cu profil pedagogic, de regulă, nu sunt pregătiți suficient pentru realizarea educației orientate spre personalitate în școală, iar profesorii folosesc sporadic doar unele elemente ale învățării centrate pe elev, mizând mai mult pe intuiție și pe experiența personală.

În al treilea rând, la prima etapă a experimentului am evidențiat, de asemenea, că un obstacol serios în pregătirea pentru învățarea centrată pe elev în instituțiile superioare este conștientizarea de către studenții absolvenți a faptului că sistemul modern de învățământ nu poate asigura pe deplin realizarea a ceea ce se numește educație orientată spre personalitate. Afirmările expuse mai sus ne-au condus la concluzia generală că odată ce teoria educației orientate spre personalitate, ca un imperativ al timpului, este cercetată și dezvoltată în știință pedagogică, iar aplicarea ei în practica pedagogică este în acord cu cerințele timpului, implementarea acesteia trebuie să se bucure de toată susținerea factorilor de decizie, a comunității pedagogice și a societății în întregime.

4. Studiarea teoriei învățării centrate pe elev, elaborarea modelului, realizarea experimentului, prelucrarea datelor obținute în timpul experimentului și în rezultatul propriei experiențe, aplicând metodele de comparare, confruntare, metodele inductive și deductive, precum și prin transferul de date similare, ne-au condus spre următoarele

deducții:

- Educația orientată spre personalitate s-a transformat dintr-o oportunitate într-o realitate a școlii contemporane pentru realizarea căreia trebuie să fie asigurate toate condițiile necesare [22].
- Modelul de educație orientată spre personalitate poate fi conceput numai în corelare cu noțiunile științifice generale despre timp și societate și despre rolul profesorului ca subiect al procesului de studiu. Vorbind despre includerea noțiunilor date în acest model, noi punem accentul, în primul rând, pe asigurarea în practică a educației orientate spre personalitate la etapa de formare profesională a cadrelor didactice în instituțiile cu profil pedagogic și, în al doilea rând, pe asigurarea aplicării ei în practica școlară reală. Întrebarea actuală care a devenit problema principală a cercetării noastre este de a determina demersul de inserție și condițiile care trebuie întrunite și interconectate pentru a asigura aplicarea educației orientate spre personalitate în pregătirea inițială a cadrelor didactice [26, 27].

5. În cadrul experimentului pedagogic, care a avut drept scop identificarea interacțiunii dintre condițiile psihopedagogice de pregătire inițială a cadrelor didactice pentru învățarea centrată pe elev, am scos în evidență contradicțiile dintre așteptări și starea reală a procesului instructiv în școală, am determinat obiectivele de referință pentru activitatea ulterioară.

Una din condițiile majore pentru pregătirea eficientă a studenților pentru învățarea centrată pe elev este elaborarea și implementarea cursului „Educația centrată pe cel ce învață”, ca parte componentă a modelului de formare. Eficiența cursului este confirmată de schimbarea pozitivă privind dezvoltarea calităților profesionale ale viitoarelor cadre didactice, a interesului pentru personalitatea copilului, a capacității de a argumenta prin intermediul sistemului de metode de studiere a elevului, prin mijloacele și formele de lucru individual [26].

6. Pregătirea pentru învățarea centrată pe elev este asigurată de organizarea complexă a activității studenților, care presupune studiere continuă și sistematică a teoriei psihologice și pedagogice, interrelaționarea instruirii teoretice cu cea practică pe parcursul anilor de studii la universitate, în special pe parcursul ciclului întâi, comunicarea creativă cu studenții, organizarea activității diferențiate și independente. Individualizarea procesului de învățare nu e o condiție suficientă. Este necesar să se ofere viitoarelor cadre didactice consiliere și condiții necesare pentru dezvoltarea competenței de activitate independentă.
7. Stagiile de practică pedagogică constituie o oportunitate importantă în pregătirea studenților pentru predare din perspectiva abordării învățării centrate pe elev, dacă au la bază cunoștințe teoretice solide, cunosc principiile de activitate profesională, au un nivel ridicat al motivației de a cunoaște realitatea pedagogică. Predarea cursului „Educația centrată pe cel ce învață”, precum și practica pedagogică, organizată din perspectiva abordării învățării centrate pe elev, au demonstrat că nu este eficient să implementăm învățarea centrată pe elev în mod izolat, „în interiorul” procesului de predare a unei discipline separate. Pentru a asigura relevanța potențialului personalității, este necesar de creat un spațiu unic, care reprezintă, în opinia noastră, un sistem coerent de activități dezvoltative aplicate în cadrul studierii tuturor disciplinelor cu profil pedagogic.

8. Așadar, **problema științifică soluționată** rezidă în valorificarea fundamentelor sociale, psihologice și pedagogice în formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva paradigmei educației centrate pe elev – factor determinant în asigurarea creșterii calității învățământului pedagogic.

În baza concluziilor și rezultatelor cercetării am formulat următoarele **recomandări:**
Pentru factori de decizie:

- De valorificat și reflectat prevederile conceptuale ale *Educației centrate pe elev* în documente de politici educaționale.
- De promovat paradigma *Educației centrate pe cel ce învață* ca una prioritară în dezvoltarea sistemului de învățământ din Republica Moldova.
- De asigurat obligativitatea pregătirii inițiale și continue a cadrelor didactice pentru educația centrată pe cel ce învață.

Pentru cadre didactice universitare și școlare:

- De promovat conceptul *Educației centrate pe cel ce învață* prin toate disciplinele academice.
- De valorificat prevederile conceptuale ale paradigmei *Educației centrate pe cel ce învață* în curricula academică și cea școlară.
- De redimensionat curricula de formare continuă a cadrelor didactice din perspectiva *Educației centrate pe cel ce învață*.

Pentru studenți-viitori pedagogi:

- De participat activ și conștient în asimilarea prevederilor *Educației centrate pe cel ce învață*.
- De realizat tezele de licență și de master în problematica *Educației centrate pe elev*.

Pentru cercetători științifici:

- De identificat problemele ce țin de promovarea *Educației centrate pe elev* și de formulat subiectele pentru cercetarea acestor probleme.
- De corelat cercetările teoretice privind *Educației centrate pe elev* cu cele aplicative.

BIBLIOGRAFIE

1. Bucun N. ș.a. Managementul evaluării calității în învățământ. Program de formare continuă în domeniul managementului educațional. Modulul 6. Chișinău: Institutul de Instruire Continuă, 2004. 224 p.
2. Bucun N. ș.a. Bazele științifice ale dezvoltării învățământului în Moldova. Chișinău: Prometeu, 1997. 399 p.
3. Bucun N. ș.a. Standarde de competență – instrument de realizare a politicilor educaționale. Chișinău: Print-Caro, 2010. 270 p.
4. Callo T. ș.a. Educația centrată pe elev. Ghid metodologic. Chișinău: Print-Caro, 2010. 171 p.
5. Callo T. Conceptul dezvoltării profesionale. În: Univers Pedagogic, 2004, nr 1, p.17-20.
6. Cojocaru-Boroșan M. Teoria și metodologia dezvoltării culturii emoționale a cadrelor didactice. Teză de dr. hab. în pedagogie. Chișinău, 2011. 385 p.

7. Dandara O., Bocancea V. Rolul factorului motivațional în formarea profesională inițială a viitorilor profesori. În: Studentul – viitor profesor față în față cu școala. Chișinău: Centrul editorial PRO DIDACTICA, 2003, p.31-40.
8. Goraș-Postică V. Formarea continuă a cadrelor didactice din domeniul educației timpurii: Curriculum de bază/Centrul Educațional ”Pro Didactica”. Chișinău: Imprint Star, 2010. 89 p.
9. Goraș-Postică V. Menținerea formării inițiale în relație directă cu piața muncii prin intermediul planificării proiectelor educaționale. În: Materialele Conferinței Internaționale USM-65. Chișinău: CEP USM, 2011.
10. Gutu VI. Pedagogie. Chișinău: CEP USM, 2013. 507 p.
11. Guțu VI., Vicol M.I. Tratat de pedagogie – între modernism și postmodernism. Iași: Performantica, Institutul Național de Inventică, 2014. 554 p.
12. Guțu VI, Poștan L. Didactica pentru adulți din perspectiva motivațională. Chișinău: CEP USM, 2007. 176 p.
13. Guțu VI. ș. a. Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2009. 134 p.
14. Guțu VI. Modelul universitar de formare inițială a cadrelor didactice: repere conceptuale, diagnostice și prospective. În: Studentul – viitor profesor față în față cu școala. Chișinău: Centrul editorial PRO DIDACTICA, 2003, p.9-16.
15. Guțu VI. Proiectarea didactică în învățământul superior. Chișinău: CEP USM, 2007. 250 p.
16. Guțu VI. Teoria și metodologia proiectării curriculumului universitar în contextul reformei învățământului în Republica Moldova. Chișinău: CEP USM, 2001. 69 p.
17. Guțu VI. ș.a. Psihopedagogia centrată pe copil. Chișinău: CEP USM, 2008. 175 p.
18. Guțu VI., Lefter L. Particularitățile psihopedagogice de formare inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev. În: „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe ale Educației”, Categoria B, Chișinău: CEP USM, 2016, nr 9(99), p.44-50.
19. Guțu VI., Muraru, E., Dandara, O. Proiectarea standardelor de formare inițială în învățământul universitar. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2003. 86 p.
20. Hadîrcă M. ș.a. Formarea personalității elevului în perspectiva educației integrale. Chișinău: Print-Caro, 2014. 140 p.
21. Lefter L. Curriculum centrat pe copil. În: Dimensiuni ale educației centrate pe cel ce învață. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională ”Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacităților de inovare”, 21-22 septembrie 2011, USM, Chișinău: CEP USM, p.8-10.
22. Lefter L. Școala prietenoasă copilului. În: Dimensiuni ale educației centrate pe cel ce învață. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională ”Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacităților de inovare”, 21-22 septembrie 2011, USM, Chișinău: CEP USM, p.322-325.
23. Lefter L. Acțiunea/interacțiunea educativă în contextul instruirii centrate pe elev. În: Univers Pedagogic, Categoria C, Chișinău: IȘE, 2017, nr 1 (53), p.47-53.
24. Lefter L. Taxonomia și tipologia principiilor educației centrate pe elev. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe ale Educației”, Categoria B, Chișinău: CEP USM, 2016, nr 9(99), p.51-58.

25. Lefter L. PISA și educația incluzivă. Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Învățământul postmodern: eficiență și funcționalitate”, 15 noiembrie, 2013, USM, Chișinău: CEP USM, 2013, p.310-312.
26. Lefter L. Particularitățile proiectării curriculare centrate pe elev. Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Învățământul superior: valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovational”, organizată cu prilejul aniversării a 70 ani de la formarea Universității de Stat din Moldova, 28-29 septembrie, 2016, USM, Chișinău: CEP USM, 2016, p.216-221.
27. Lefter L. Modelul psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev. În: Didactica Pro, Chișinău: Casa editorial-poligrafică “Bons Offices”, 2017, nr 2 (102), p.10-15.
28. Lefter L. et. al. Teacher quality and teacher working conditions in Republic of Moldova. In: TestotFerry Ph., Steiner-Khamsi G. Teachers: A Regional Study on Recruitment, Development and Salaries of Teachers in the CEECIS Region. Geneva: UNICEF Regional Office for CEECIS, 2011, p.25-36; 65-88.
29. Montessori M. Descoperirea copilului. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977. 320 p.
30. Pâslaru VI. Principiul pozitiv al educației. Chișinău: CIVITAS, 2003. 320 p.
31. Piaget J. Psihologie și pedagogie. București: Editura didactică și pedagogică, 1972. 160 p.
32. Silistraru N., Golubițchi S. Pedagogia învățământului superior. Ghid metodic. Chișinău: UST, 2013. 206 p.
33. Șevciuc M. ș. a. Didactica universitară. Studii și experiențe. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Chișinău: CEP USM, 2013. 241 p.
34. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования. В: Педагогика. 1997, №4. с.11-17.
35. Выготский Л.С. Умственное развитие детей в процессе обучения. Москва-Ленинград, 1995. 108 с.
36. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. Москва: ИНТОП, 1996. 544 с.
37. Занков Л.В. Избранные педагогические труды. Москва: Педагогика, 1990. 424 с.
38. Хуторской А.В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному? Москва: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. 383 с.
39. Day C. Developing Teachers: The Challenges of Lifelong Learning. Oxford: Psychology Press, 1999. 249 p. (sursa 248 din teză)
40. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education, Printed in UNESCO 1994, E D-94/WS/ 1 8, 48 p.

ADNOTARE

LEFTER Liudmila “Formarea cadrelor didactice din perspectiva paradigmei educaționale centrate pe elev”, teză de doctor în științe pedagogice, Chișinău, 2018

Structura tezei: cercetarea constă din introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (250 de surse), 142 pagini text de bază, 6 anexe. În text sunt inserate 20 de tabele și 13 figuri. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 8 articole științifice publicate în reviste științifice sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale și cu participare internațională.

Cuvinte-cheie: paradigma educațională, educația centrată pe elev, formarea cadrelor didactice, tehnologii pedagogice, personalitatea elevului, stagiile de practică, calitatea educației, autoeducație, autoformare, autoapreciere, curriculum universitar.

Domeniul de cercetare: Pedagogie universitară.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică și validarea experimentală a Modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev.

Obiectivele cercetării includ analiza problemei educației centrate pe elev și a formării cadrelor didactice din această perspectivă; fundamentarea reperelor conceptuale ale formării inițiale a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev; elaborarea modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe elev; validarea experimentală a modelului psihopedagogic de formare inițială a cadrelor didactice prin aplicarea cursului ”Educația centrată pe cel ce învață”.

Noutatea științifică și semnificația teoretică este determinată de prezentarea și argumentarea particularităților procesului de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev; constatarea dependenței eficienței acestui proces de orientarea lui în această direcție în toți anii de studii la universitate; introducerea cursului academic ”Educația centrată pe cel ce învață” ca bază, și integrarea conceptului educației centrate pe elev în structura cursurilor de bază și a cursurilor de specialitate la disciplinele psihopedagogice și disciplinele de profil; organizarea stagiilor de practică pedagogică, elementul obligatoriu al căreia este diagnosticarea și activitatea individuală cu elevii; relevarea condițiilor generale și psihopedagogice necesare construirii unui model de formare profesională a cadrelor didactice, prin care se asigură eficacitatea instruirii studenților din instituțiile cu profil pedagogic pentru învățarea centrată pe elev.

Problema științifică soluționată în cercetare rezidă în valorificarea fundamentelor sociale, psihologice și pedagogice în formarea inițială a cadrelor didactice din perspectiva paradigmei educației centrate pe elev – factor determinant în asigurarea creșterii calității învățământului pedagogic.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în faptul că modelul psihopedagogic propus, asigură eficiența procesului de formare inițială a cadrelor didactice din perspectiva educației centrate pe elev. Modelul a fost aplicat în cadrul Universității de Stat din Moldova și poate fi recomandat pentru formarea inițială a cadrelor didactice la toate facultățile cu profil pedagogic. Cursul academic „Educația centrată pe cel ce învață” poate fi adaptat pentru formarea continuă a cadrelor didactice.

Implementarea rezultatelor cercetării s-a realizat prin aplicarea curriculumului ”Educație centrată pe cel ce învață”, manualului și a ghidului metodologic respectiv în procesul de formare inițială a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior cu profil pedagogic; prin redimensionarea altor discipline psihopedagogice din perspectiva educației centrate pe elev; prin introducerea subiectelor privind educația centrată pe elev în Programele de formare continue a cadrelor didactice precum și prin publicațiile științifice și metodologice ale autorului.

АННОТАЦИЯ

ЛЕФТЕР Людмила *"Подготовка учителей в условиях парадигмы личностно-ориентированного обучения"*, диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Кишинэу, 2018

Структура диссертации: Исследование содержит введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиографию (250 источников), 142 страницы базового текста, 6 приложений. В текст включено 20 таблиц и 13 фигур. Результаты исследования отражены в восьми научных статьях, опубликованных в научных журналах или представленных на международных конференциях и конференциях с международным участием.

Ключевые слова: образовательная парадигма, личностно-ориентированное обучение, подготовка педагогических кадров, образовательные технологии, личность ученика, педагогическая практика, качественное образование, самообразование, самоформирование, самооценка, kurikulum высшего образования.

Область исследования: Педагогика высшего образования.

Цель исследования: теоретическое и экспериментальное обоснование психопедагогической модели начальной подготовки педагогических кадров с точки зрения личностно-ориентированного обучения.

Задачи исследования включают анализ проблемы личностно-ориентированного обучения и подготовки учителей в этой области; обоснование основополагающих направлений начальной подготовки учителей для личностно-ориентированного обучения; разработка психопедагогической модели начальной подготовки учителей в контексте личностно-ориентированного обучения и её экспериментальная проверка путём внедрения академического курса «Обучение ориентированное на учащегося».

Научная новизна и теоретическая значимость исследования: обоснование подхода к начальной подготовке педагогических кадров с точки зрения личностно-ориентированного обучения; внедрение академического курса «Обучение ориентированное на учащегося» в учебный процесс; интеграция концепции личностно-ориентированного обучения в основные курсы и спецкурсы педагогических дисциплин в организацию педагогической практики; выявление общих и психопедагогических условий построения модели подготовки педагогических кадров для личностно-ориентированного обучения.

Научная проблема состоит в реализации социальных, психологических и педагогических основ в рамках подготовки учителей в контексте парадигмы личностно-ориентированного обучения, являющегося ключевым фактором в обеспечении качества педагогического образования.

Практическая значимость исследования: предложенная психолого-педагогическая модель, обеспечивает эффективность начальной подготовки учителей с точки зрения личностно-ориентированного образования. Эта модель была применена в Государственном университете Молдовы и может быть адаптирована для повышения квалификации учителей.

Внедрение результатов исследования осуществлялось посредством внедрения куррикула по предмету «Обучение ориентированное на учащегося», учебника и соответствующего учебного пособия в процесс начальной подготовки педагогических кадров в высших учебных заведениях педагогического профиля; путем включения в Программы других предметов педагогического цикла, в Программы курсов повышения квалификации учителей субъектов, связанных с личностно-ориентированным обучением; а также через научные и методические публикации автора.

ANNOTATION

LEFTER Liudmila "Teacher training from the perspective of the student-centered education paradigm", Thesis for degree of Doctor in Pedagogy, Chisinau, 2018

Thesis Structure: The research includes: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography (250 sources), 142 pages of text, 6 annexes. The text comprises 20 tables and 13 figures. The results of the research are reflected in 8 scientific papers published in scientific journals or presented at international conferences and conferences with international participation.

Keywords: educational paradigm, student-centered education, teacher training, pedagogical technologies, student personality, internship, quality of education, self-education, self-education, self-esteem, university curriculum.

The research domain: University Pedagogy

The aim of the research is the theoretical substantiation and experimental validation of the pedagogical model of initial teacher training from the perspective of student-centered education.

The objects of the research include the analysis of student-centered education and training of teachers from this perspective; substantiating the conceptual features of the initial teacher training from the perspective of student-centered education; developing the psycho-pedagogical model of initial teacher training in the context of student-centered education; the experimental validation of the psycho-pedagogical model of initial teacher training through the application of the course "Learner centered education".

The scientific novelty and the theoretical significance is determined by the presentation and argumentation of the peculiarities of the initial teacher training process from the point of view of student-centered education; finding that the efficiency of this process depends on its orientation in this direction during all years of university studies; introduction of the "Learner centered education" academic course as a basis for initial teacher training and integration of the concept of student-centered education into core courses and special courses of psycho-pedagogical subjects; the organization of pedagogical practice internships which have as a mandatory element the diagnosis and individual activity with the pupils; revealing of the general and psycho-pedagogical conditions necessary to build a model of professional teacher training, which ensures the effectiveness of the training of students in pedagogical institutions for student-centered education.

The scientific problem solved in the research lies in the capitalization of the social, psychological and pedagogical fundamentals in the initial training of the teachers from the point of view of the student-centered education paradigm – a determinant factor in ensuring the quality of the pedagogical education.

The applicative value of the research: The proposed psycho-pedagogical model, ensures the efficiency of the initial teacher training process from the point of view of student-centered education. The model has been applied at the State University of Moldova and can be recommended for initial teacher training at all faculties with a pedagogical profile. The academic course "Learner centered education" can also be adapted for the in-service teacher training.

Implementation of scientific results: The implementation of the results was achieved by applying the curriculum "Learner centered education", the manual and the methodological guide respectively in the process of initial teacher education in higher education institutions with pedagogical profile; by resizing other psycho-pedagogical disciplines from the point of view of student-centered education; by introducing student-centered education topics into Continuing Teacher Training Programs as well as through the scientific and methodological publications of the author.

LEFTER Liudmila

**FORMAREA CADRELOR DIDACTICE DIN PERSPECTIVA
PARADIGMEI EDUCAȚIONALE CENTRATE PE ELEV**

533.01 – Pedagogie universitară

Autoreferatul tezei de doctor în științe pedagogice

Aprobat spre tipar: 25.05.2018

Formatul hârtiei 60×84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj 50 exemplare

Coli de tipar: 1,6

Comanda nr.45/18

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str.A.Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009

